

НАСТАВА ЈЕЗИКА НА ВИСОКОШКОЛСКИМ СТРУКОВНИМ СТУДИЈАМА И ВИСОКОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

Сажетак: Питања која се постављају од давнина јесу следећа: Када започети са учењем неког језика страног и колико часова-сати предвидети? Које садржаје остваривати у предметној настави страног језика на нивоу високошколског образовања?

У овом чланку, покушаћемо да се дотакнемо ових проблема како бисмо их учинили приступачним најширој јавности, која, уосталом и није у потпуности упозната са документом Европски оквир референци. Овај документ нам служи као полазна тачка и ослонац за наше анализе. Циљамо нарочито на језик струке, циљаног језика код којих се постављају питања компетенција, стратегија и курикулума за ниво Б/2-Ц/1, који су представљени у полазном документу. У игри је и евалуација, јер ово учење и самоучење морају бити преовлађујући чиниоци ради добијања циљаних исхода

Компетенције и стратегије за успешно учење језика на стручним школама примењених наука и факултетима са освртом на оквир савета европе

Одувек се у нашој пракси постављало питање сврсисходности и оправданости учења страних језика у стручним школама, било средњим или вишим и високим, чак и на факултетима.

Зашто се језик учи? Колико сати? У ком периоду? Која материја треба да се обрађује?

Следећи покушај има за циљ да нас ближе одреди и помогне да и не много упућенима приближи ову проблематику.

Још 1970. године Европски савет је у жељи да се све његове чланице што боље опреме за даље интеграције, оформио стручне комисије од којих једну са циљем да се изучи могућност вишејезичког комуницирања у Европи и шире, а једна секција је имала да се позабави могућностима побољшања наставе језика и метода, ради што лакшег стицања компетенција и стратегија за бољи проток информација, капитала и благодети цивилизације и што бољег и успешнијег комуницирања грађана, сада већ настале и нарасле Европске уније.

То стручно тело је урадило један велики посао и као резултат јесте „Европски оквир референци“¹ за коришћење и учење језика у светлу нових потреба за развијањем нових знања и вештина, односно компетенција и пре свега освртања на функционални или језик струке или специјалности. Јер, одвајкада се језик учи ради омогућавања комуникације и размене, не само порука већ и добара, роба и знања. То ни Коменски² није сметнуо с ума, те зато његово учење у овој области се усмерава на основне циљеве: језик се учи да се најпре упознамо са животом суседа, њиховим достигнућима, богатствима и да служи ради споразумевања и размене информација, знања и добара, првенствено најближим, суседним народима. Да би се дошло до одређених путоказа да учење језика послужи основној сврси, односно да то буде учење ради постизања одређених оспособљености, поменута Комисија и њена секција за живе језике је дала нека ближа одређења и нивоа компетенција и стратегија које су неопходне да учење језика буде сврсисходно.

Тако се дошло да је Оквиром предвиђено стандардизовање до нивоа: А 1 / 2, В 1 / 2 и С 1 / 2 .

Пошавши од реформских опредељења Министарство просвете и спорта Србије је формирало надлежна тела да се изврше припреме за прихватање и усклађивања поступака, приступа и метода, нивоа знања, као и њихових исхода, које би допринеле да се стандардизују настава и методе које би биле у складу са Заједничким Оквиром референци⁽¹⁾ Европског савета. Надлежни су дали неке одреднице и за наше услове, али су само стигли до онога што је било догледно. Стигло се је до нивоа, односно В/1-средње школе.

Више и високошколске установе нису, како је то обичај обухваћене, већ је остављено да се само ослонимо на нека документа која се тичу реформе.

Пошто је прихваћен концепт да се високошколске установе уоквире и приближе неким решењима на основу Болоњске конвенције, остало је да језик буде по избору у одређеним семестрима. Мада, није дефинисано да ли да се језик настави са учењем у оквиру сати за вежбања код стручних школа. Све то нема неког пресудног помака у схватању да језик буде комплементарно оспособљавање за стицање и коришћење знања и вештина у циљу праћења и даљег напредовања у струци. Стога се даје да ближе одредимо наше поље интересовања и основне потребе, које се могу остварити кроз процесе учења и самоучења. Тако следи ближе упознавање са оним што је дато као компетенције и самим тим кроз питања и стратегије које су неопходне у предузимању мера и корака, уз одређене специјалне курикулуме или садржаје са задатком да се достигну циљани исходи. Зато укратко ћемо дати прглед онога што се у Оквиру даје као компетенције и њихове поделе. Даље ћемо укратко извести и описати неопходне стратегије за постизање тражених исхода.

¹ Cadre Européen de Référence

² Ian Compnениус, пољски научник чије су учење и реформе допринели да имамо овакав облик школа, код нас познатији као Јан Коменски са делом Didactica Magna (Велика Дидактика).

Компетенције

Компетенције јесу скуп знања, вештина и распложивих оспособљености да би се деловало.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ делимо на а) ОПШТЕ и б) ЈЕЗИЧКЕ

а) ОПШТЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

У ове компетенције сврставамо: ← знања ↑ оспособљености, → знања о себи и ↓ вештине учења

← Знање

Тим појмом се обухвата

1а) Општа култура (познавање света) – препознавање одређених метода владања и комуницирања, појединачног и школског ранијег знања и много другог;

б) Познавање света обухвата: места, институције, односе и својства и друго.

Q *) Питање за кориснике /ученике (студенте) се састоји у томе: а) који културни ниво или знања о свету треба довести да има или а) треба да има на располагању.

2. Социокултурно знање

Ту спадају: а) свакодневница, б) услови живота, ц) међуљудски доноси, д) вредности, веровања и понашање е) говор тела ф) приличности и манири, г) процедурална и ритуална понашања

3. Међукултурална свест

Овај свет подразумева сазнања, свет и разумевање односа између два света и култура којих се дотиче, стереотипе који владају и које познаје. Тако се постављају питања:

Q/1=Претходна искуства и знања се подразумевају или се доста држи до њих.

Q/2=Која нова искуства и знања о животу у циљаном друштву и заједници треба да стекне да би могао да одговори на захтеве комуницирања на L2 (други језик тј. језик који није матерњи).

Q/3=Којом свести треба да располаже о односима изворне културе и циљане културе да би развио своју међукултуралну компетенцију.

↑ Оспособљености и вештине

и) Практичне оспособљености и склоности и вештине

Ове заједно обухватају:

-практичне оспособљености, вештине и познавања;

-техничке и професионалне оспособљености;

-свакидашње оспособљености и радње;

-спремност на разонодне, доколичне, забавне и друге активности.

Q/1=Које су вештине и практичне оспособљености неопходне за добро и ефикасно комуницирање.

ii) Међукултуралне оспособљености и вештине

Под овим појмом подразумевамо оспособљеност за:

1. успостављање нових односа и веза,
2. саживљавање са појмовима и способност препознавања и коришћења веза,
3. оспособљеност повезивања и посредовања између своје и циљане културе,
4. оспособљеност за превазилажење понашања од усвојених стереотипа.

Q/1= Које функције и улоге треба да изврши ученик-студент и за које потребе и исходе треба да буду обликоване способности.

Q/2= Какве културне црте треба да разлучује или да се уобличи и упрегне да разликује.

Q/3=Какве сумогућности да ученик-студент одигра улогу међукултурног преносника (медијатора).

→ Сазнања о сопственом бићу

Овде се посебно мисли на чиниоце од значаја као што су:

А) Ставови, Б) Мотивација, В) Вредности, Г) Веровања, Д) Сазнајни стилови и Ђ) Особене црте.

Q/1= Личне особине које би биле развијене, потпомогнуте или стављене на располагање и доказивање.

Q/2= Како и према којим располагањима обухватити учење, наставу, оцењивања и језичка знања.

↓ Вештина стицања знања

У оквиру овог појма посебно се треба осврнути на:

- 1) Свесност о језичком и комуникативном систему;
- 2) Свесност и фонетске оспособљености.

Q/1= Какве поступке предузети да би се развијала и лингвистичка и комуникативна свесност ученика-студента.

Q/2= Какве способности слушног раздвајања и каквим артикулационим способностима треба да има и располаже ученик-студент.

- 3) Склоност и спремност за студирање;
- 4) Хеуристичке (проналазачке) склоности.

Q/1= За које склоности изучавања су потпомогнути и охрабрени да их развијају ученици-студенти.

Q/2= Које хеуристичке склоности треба потпомагати и охрабривати.

Q/3= Какви су услови да ученици-студенти постану све више и више независни у учењу и коришћењу језика.

Б) ЈЕЗИЧКЕ (ЛИНГВИСТИЧКЕ) КОМУНИКАТИВНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

← Језичке (лингвистичке) компетенције

У ову категорију пре свега спадају:

А) Лексичка компетенција коју чине:

- а) Лексички елементи
- б) Окамењени и идиоматски изрази
- с) Издвојене речи

Б) Граматичка знања и елементи – Затворене класе речи (члан, именица, глаголи, партикуле, и др.)

Q/1= Који су лексички елементи неопходни да се препознају и употребе и на које треба усмеравати.

Q/2= Како вршити одабирање и сврставање речи.

↑ Граматичка (језичка) компетенција

Ова компетенција се састоји у томе да се има увида са освртом на:

1. Граматику језика
2. Оспособљеност разумевања, исказивања и изражавања.

Q/1= На којој се граматичкој теорији заснива рад.

Q/2= Елементи, категорије, класе, структуре, операције и односи које би ученик-студент требало да искоришћава или употребљава.

→ Семантичка компетенција

Њено поље интересовања обухвата:

1. Лексичку семантику (значењску) оспособљеност,
2. Граматичку семантику (категорије, структуре, операције и

граматички елементи),

3. Прагматичну семантику (логичке везе, пресупозиција, импликација).

Q/1= Чему и за које типове семантичких односа треба да буде оспособљен ради изражавања (манифестације) стечених знања и оспособљености.

↓ Фонолошка компетенција

Ту се пре свега треба осврнути на то да посебан значај имају:

1. Фонетска оспособљеност
2. Фонолошка компетенција и
3. Прозодијска компетенција.

Q/1= Нове захтеване оспособљености од ученика – корективне ако је потребно или проширења оспособљености.

Q/2= Релативна важност гласова и прозодије.

Q/3= Краткорочни и дугорочни циљеви учења фонетске тачности и лакоће изражавања.

° Правописна компетенција

Ту се мисли о оспособљености да се користе постојећа, али и обогати евентуалним разликама система.

± Ортоепска компетенција

Ту се подразумева правилно изговарање и примена фонолошких прозодијских правила и знања.

Q/1= Ортографске или ортоепске потребе у сврси примене при усменим или писаним радовима или по потреби бележења говора и обрнуто.

X) Социолингвистичка компетенција

Неопходно је да се одреде који су:

← Маркери друштвених односа (поздрави, представљања, обраћања, започињања, конвенције, узвици, итд.)

↑ Учтивости у опхођењу (позитивна „омашка“, захваљивања, неучтивости – сходно потребама или околностима, итд.)

→ Изрази народне мудрости (изреке, идиоми, клишеи, ставови, становишта, и др.)

↓ Разлика у употреби регистара (нивои).

° Дијалекти, идиолекти и акценти који су важећи и које треба како и када применити.

Q/1= Ученик има потребу и треба да распознаје, правилно употребљава и користи код поздрава, обраћања, да примењује правила понашања, изреке, стереотипе, идиоме, нивое регистре група и заједнице у којој ће се одређене језичке и опште компетенције примењивати.

Y) Прагматичка компетенција

Од великог значаја у настави језика јесу потребе за оспособљеностима о:

1) Дискурсивној компетенцији (организација реченице, структурирање, овладавање појмовима, планирање текста и друго)

2) Функционалној компетенцији (микро-функције; макро-функције; шеме интеракције), која обухвата:

а) микро-функције (информације, ставови, сугестије, друштвене везе, структурирање дискурса, управљање за комуницирање),

б) макро-функције (опис, нарација, коментар, излагање, објашњење, аргументовање, убеђивање и друго),

с) шеме интеракције (питање-одговор, изјава-слагање, понуда-прихватање, поздрав-отпоздрав и друго).

Потребно је овладати и неким активностима које покривају све три: квалификативни чиниоци – комотности и прецизности у изражавању.

Q/1= Дискурсивни елементи којима располаже и које треба да контролише и њима располаже.

Q/2= Микро и макро-функције које треба да контролише и да њима располаже.

Q/3= Интеракцијске шеме које су потребне и којима треба да овлада.

Q/4= Оно што се узима за контролисано и што треба да се подучава.

Q/5= Начела на којима се микро и макро-функције селектирају и организују.

Q/6= Како окарактерисати квалитативни напредак прагматичке компетенције.

Q/1= Какве поступке предузети да би се развијала и лингвистичка и комуникативна свесност ученика-студента.

Q*- значи питање и задатак који треба да имају пред собом наставници, будући корисници језика и ученици-студенти.

Стратегије

Овај појам би био не много близу оног који је познатији у војној терминологији, али има и неке особености које не удаљавају од изворног појма.

Наиме, овим појмовима се подразумевају упрезања свих постојећих ресурса ученика и наставника ради остварења компетентности каква је потребна за наставу исхода.³ Тако разликујемо: формално редуковане, функционално редуковане и реализаторске стратегије.

На Оксфорду (1989) су и успостављени следећи типови стратегија за учење циљаних, страних језика. Тако „непосредних“ имамо: а) стратегије памћења, б) сазнајне, и ц) компензацијске. Посредне су пак стратегије: а) метасазнајне, б) афективне и ц) социјалне.

Курикулуми⁴

У нашој педагошкој пракси овај термин није много разјашњен, мада је било неких покушаја. Европски квир има неке одреднице, које су отприлике пандан нашим појмовима програм и садржај рада, за који су повезане одређене компетенције које треба стећи, као и потребне стратегије за њихово управљање и достизања потребних исхода који су делимично и приказани у табеларном приказу нивоа. Задаци и циљеви учења страног језика јесу такви да ученик-студент треба да се оспособи за циљане исходе. О избору језика треба, у складу са демократским полазиштима, да одлучи сам полазник, јер студије имају за циљ да га функционално оспособе за будуће занимање.

Да нам не би остале сувопарне, разматране компетенције и потребне стратегије у стицању и коришћењу, даћемо табеларни приказ садржаја и онога што је основно дала Комисија за Оквир.

³ Тароне (1980), Фирч и Каспер (1983 б)

⁴ Овај проблем је разматран у чланку који се појавио у „Просветном прегледу“ у рубрици СТРАНИ ЈЕЗИЦИ под насловом: Стратегија, техника и сазнајна средства у броју 2144 марта 2002.

Садржаји-нивои и њихови адекватне одреднице у српском језику - систем оцењивања-квалификација/назив	
А/1 Почетни ниво И – Увођење у језик, препознавање основа система, ритма као и основних комуникативних и лингвистичких садржаја, сналажења и оријентациона примена система – предвиђа се описно оцењивање.	А/1 – I-II разред
А/2 Почетни ниво ИИ – Наставак упознавања и препознавања са употребом одређених фонетско-фонолошких и комуникативних изражавања и примена стечених знања и сналажења – бројчано оцењивање.	А/2 – III-V разред
В/1 Средњи ниво I – Стицање одређених компетенција говорног и писаног језика као и многих комуникационих и осталих компетенција када је ученик оспособљен да се одреди и оквалификује свој положај, средину, изражава се да буде схваћен и да може да комуницира са својим вршњацима.	В/1 – VI-VIII Разред
В/2 Средњи ниво II – Оспособљеност да се примени стечено знање и компетенције у одређеном стручном окружењу, праћење стручне терминологије и оспособљеност за комуницирање са стручним и једнаким особама-вршњацима.	В/2 – I-III (IV)разред средње школе
С/1 Виши ниво I – Наставак оспособљавања да се студент сналази у научним садржајима и да стиче компетенције изражавања у струци. Владане стручном литературом. Самостално сналажење, коришћење литературе из научних часописа и са Интернета. Примена свих оспособљености за специјализацију у стручној области, звању и помоћ будућим корисницима стручног језика. Оцењивање би се одвијало кроз разне видове колоквијума, разумевања, коришћења и састављања одређених модула и курикулума, који би се вредновали и кроз оспособљеност практичне примене и даље изношење или прихват нових информација.	С/1 – Више и високе студије на којима је потребно стећи стручне компетенције
С2 Виши ниво II – Компетенције које се односе на способност да се стечена знања пренесе на друге особе. Састављање курикулума и модула ради даљег изналажња средстава и метода што успешнијег прављења нових метода и обликовање нових компетенција за будући живот и даље усавршавање у стручној области.	С2 – стручни педагошки и специјалистичкиновио за образовање, обуку и науку

Језик струке је помињана Комисија доста наглашено и разложно размотрила, а његово учење понудила и на доста одговоран начин образложила. Самим тим, Комисија је истакла огроман значај да се посебно у почетним семестрима треба да ради, јер би се тако омогућило да студенти преко општеобразовних садржаја уђу и у ужестручне. У томе би требало да потпомогну предавачи, јер њихова помоћ може бити пресудна у пружању и избору курикулума, односно програма и садржаја рада током предавања, а и касније у индивидуалном раду.

То би уједно било увођење у далеко већи самостални рад студента у свим областима и вештинама као и оспособљеностима. Предавачи би имали задатак да им омогуће да стечена знања током ранијег образовања претворе у својину за усмене и писане компетенције. Орални део би се састојао од употребу: говорне вештине разумевања и усменог изражавања са комуницирањем у одговарајућој средини. Писмени би подразумевао: препознавање и разумевање писаних садржаја као и писано изражавање и комуникација.

Не мала би била улога предавача у циљу припреме и увођење студената у самообразовање и перманентно усавршавање. Могли би бити од велике користи и за самоевалуацију, односно самопроцењивање стечених компетенција и стратегија. Томе би одређени програми (курикулуми) могли да послуже као даљи путоказ и увод у одређене центре за самообразовање.

Дакле, јасно можемо закључити да је учење језика на вишим, односно високим и високо образовним установама језик струке ниво C/1, који је и приказан у основним потребама, компетенцијама и стратегијама, једнако се осврнувши на курикулуме или садржаје као и начин проверања стечених компетенција, стратегија и оспособљености за даљи живот. Још једном је доказано да се језик учи смислено и сврсисходно уз уважавање и свих приступа којима језик треба да одговори. Јер, осим општег развоја интелектуалних видика кроз свестрано упознавање и примену компетенција у знању и коришћењу страних језика, студије језика треба да најближе усмере и да као уско стручни садржаји помогну студентима да се крећу узлазном линијом у струци. Ту се пре свега мисли на могућност даљег праћења и перманентног усавршавања и самообразовања, користећи све благодетима и достигнућима цивилизације.

Сажетак

Питања која се постављају од давнина јесу следећа: Када започети са учењем неког језика страног и колико часова-сати предвидети? Које садржаје остваривати у предметној настави страног језика на нивоу високошколског образовања?

У овом чланку, покушаћемо да се дотакнемо ових проблема како бисмо их учинили приступачним најширој јавности, која, уосталом и није у потпуности упозната са документом Европски оквир референци. Овај документ нам служи као полазна тачка и ослонац за наше анализе. Циљамо нарочито на језик струке, циљаног језика код којих се постављају питања компетенција, стратегија и курикулума за ниво C/1, који су представљени у полазном документу. У игри је и евалуација, јер ово учење и самоучење морају бити преовлађујући чиниоци ради добијања циљаних исхода

Issues to be raised from ancient times are the following: When you start uzenjem a language that is foreign and how many hours-hours to predict? What exercise facilities in the relevant foreign language teaching at higher education level? In this article, we will try to touch VIH problems that make them accessible to the general public, which, after all, is not entirely familiar with the European framework of reference document. This document serves as a starting point and support for our analysis. Narocitona target language of the profession, in which the target language to ask questions of competencies, strategies and curriculum for the level of C / 1, which are presented in the initial document. In the game, and evaluation, as this self-study and learning must be the predominant factors in order to obtain the targeted outcomes

Литература

- LE FRANÇAIS DANS LE MONDE (Француски у свету), Специјални бројеви јануар 1995. и јули 1998. Concil of Europe Publishing, Hachette-EDICEF.
- RICHTERICH, R. (Risterih), (1985), Besoins langagiers et objectifs d`apprentissage, Paris, Hachette.
- Tarone, E. 1983. Some thoughts on the notion of "Communication strategy" in FAERCH and KASPER (eds) , p. 61–74.
- СТАНОЈЕВИЋ. Д. 2002. Стратегије и курикулуми, Просветни преглед бр. 2144, Београд.

Dragan Stanojević

L'ENSEIGNEMENT DES LANGUES ÉTRANGÈRES DE SPÉCIALITÉ AU NIVEAU UNIVERSITAIRE

Résumé: Les questions qui se posent depuis longtemps sont les suivantes: Quand commencer à apprendre une langue étrangère et combien d'heures de cours prévoir ? Quels contenus réaliser en matière d'enseignement de langues étrangères au niveau de l'enseignement supérieur?

Dans cet article, nous essayons d'aborder ces problèmes de manière à les rendre disponibles à un public plus large qui, d'ailleurs, n'est pas au courant du contenu du document Le Cadre Européen de références. Ce document nous sert de point de départ et d'appui à nos propres analyses. Nous visons surtout à la langue de spécialité, la langue cible où se posent les questions de compétences, de stratégies et de curriculum pour le niveau C/1 présentées dans le document dont nous partons. L'évaluation est aussi en jeu, car cet apprentissage et auto-apprentissage devraient être dominants en vue d'obtenir des résultats souhaités.